

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

פסחים ט"ו ע"א

בגמ', חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה.

א. ונחלקו הראשונים באיזה ספק טומאה מיירי, רש"י והמאירי מפרשים: "כגון שנכנס אדם טמא לשם, ספק נגע בה ספק לא נגע". והקשו התוס' והר"ן (ד"ה חבית) ממנ"פ אי היה ברה"י ספקו טמא, ואי ברה"ר ספקו טהור, ואין כאן ספק אלא ודאי ומדוע קסבר ר"א דבעי שימור. וכן הקשו הר"ש והרא"ש בתרומות (פ"ח משנה ח'). והתוס' והר"ן בסוגיין, וכן הר"ש והרא"ש והברטנורא בתרומות (שם) פירשו: דמיירי בב' חביות ברה"י, שאחת מהן בוודאי טמאה, ואחת בוודאי טהורה, ולא ידעין הי מינייהו, ובהא לא ילפינן מסוטה דבכה"ג יהיה ספקו טמא בוודאי, עיי"ש.

ובביאור שיטת רש"י כתב הפני משה בהגה' מראה הפנים (ירושלמי תרומות פרק ח ה"ד), וז"ל: "אומר אני דודאי הר"ש הוא לשיטתו שכתב דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא מדאורייתא וכטמאה ודאית מדאורייתא, וכך היא שיטת הראב"ד ובתוס' בהרבה מקומות בהש"ס, א"כ שייך כל הפלפול הזה והיה צריך לדחוק כפירושו [וכו'], אבל לפי שיטת הרמב"ם [וכו'] שסובר דכל ספק דאורייתא לחומרא שאמרו בכל מקום הוא מדבריהם ובין בטומאות ובין באיסורין [וכו'] ובריש פט"ז מהלכות אה"ט כתב בהדיא כן גבי ספק טומאה ברה"י שאיסור כל הספיקות מדבריהן [וכו'], ומפני מה החמירו רבנן בטומאה בספק רה"י שהרי סוטה שנסתרה וכו' ולדבריו ז"ל הכל מדבריהם שלמדו מסוטה להחמיר בספק רה"י כמו שהחמירה התורה בספיקה, ולשיטתו ז"ל הכל ניחא הן בכל מקום שתמצא מענין ספק טומאה ברה"י והן כאן, דפשיטא דברה"י איירי, אבל עיקר הספק שעשו כודאי טומאה מדבריהן הוא ולפיכך אין שורפין עליו את התרומה [וכו'], עכתתו"ד עיי"ש באריכות.

ב. על קושיית התוס', הקשה הפני יהושע, דאף אי נימא כפירש"י שמיירי בספק טומאה ברה"י שספיקה טמא, עדיין בעי להניחה במקום המוצנע לפי רבי אליעזר, כיון דהא עכ"פ אם יבא אליהו ויטהר הא ודאי יהא טהור אף בספק טומאה ברה"י, כיון דנתבר דהוי טהור, וא"כ מה בכך דכל זמן דהוי ספק, דינו כטמא ודאי, מ"מ הא עכ"פ דין דשמא יבא אליהו ויטהר שייך אף על זה, וא"כ הרי כמו דאי הוי ספק ממש, בעי שימור מטעם שמא יבוא אליהו ויטהר, כמו כן בספק טומאה ברה"י אף דדינו כודאי טמא, נמי שייך טעם זה. והשפ"א מיישב קושייתו עיי"ש.

ג. וביישוב קושיית הפנ"י יש עוד לומר, ע"פ מה שכתב הגרש"ק (שערי יושר שער א' שער הספקות פר' י"ב), דהכלל של שמא יבוא אליהו ויטהרנה, שייך רק בדבר שלא נפסק בו איזה צד ודאי, אך היכא שאנו בוודאי אוסרים באכילה, לא שייך לומר שמא יבוא אליהו ויטהרנה, דאיסור האכילה הוא ודאי ומצוה לשרוף אותו ספק-ודאי טומאה. והיכא אמרינן בספק שמא יבוא אליהו ויטהר, רק בספקות צדדים הנולדים מכח האיסור הודאי, וכגון בנזיר שנטמא בספק טומאה ברה"י, לגבי גילוחו או הבאת קרבנו, שהוא קום ועשה נוסף הצומח מאותו ספק טומאה ברה"י שפסקנו לטמאות בוודאי, ובהא יש לומר הצד שמא יבוא אליהו ויטהרנו, אך על הספק טומאה עצמה, שנפסק בוודאי לטומאה, ליכא צד קולא שנמתין לאליהו שיבוא לטהרה.

בגמ', חבית של תרומה שנשברה, מודה ר"א ור"י שאם יכול להציל וכו' ואם לאו וכו' רבי יהושע אומר אף יטמאנה ביד.

ד. מסופר, שבשנת תרס"ז ביקר הג"ר נחום ווידענפעלד זצ"ל אבד"ק דאמבראווא ה"חזון נחום" בארה"ק בשליחות נשיאי קופת רמבעה"נ, ובמשך תקופה שהה בצפת והרבה לפלפל עם רבה הישיש של העיר הג"ר יעקב דוד וילובסקי (רידב"ז) זצ"ל שהתפעל מאורחו הצעיר, ונתן לו את ספרו "בית רידב"ז" שיצא אז ממכבש הדפוס על הלכות שביעית, ועד סיום ביקורו בעיר הותיר האורח ביד הרידב"ז מחברת עמוסה בהערות על ספרו, במהדורות המאוחרות יותר נדפסו ההערות בשם "תוספת שביעית" או "משמרת הבית", בדף י"ח ע"ב בקובץ הערות אלו, מביא החזון נחום ראייה מסוגיין, לגבי שאלה בהלכות הוצאת פירות שביעית לחו"ל.

ונקדים, אי' במשנה (שביעית פ"ג, ה') שחכמים אסרו להוציא פירות שביעית מהארץ לחו"ל. ונחלקו הראשונים בטעם האיסור, הרא"ש והרע"ב (שם) אומרים שטעם האיסור, מפני שמצוות הביעור צריכה להתקיים דווקא בא"י. אך הר"ש (שם) והראב"ד (תו"כ פרשת בהר פכ"ה, י"ז) סוברים שהאיסור מפני החשש שלאחר שיוציאום לחוץ לארץ ישכחו שהם פירות שביעית, ולא יזהרו בקדושתם, ויבואו להפסידם.

כותב הרב מדאמבראווא, דיהיה נפק"מ בין השיטות, היכא שיש כמות גדולה מאוד של פירות שביעית בא"י, ובוודאי יבואו חלק מהפירות להפסד כי לא יהיו להם אוכלים, ובמקרה כזה לפי הר"ש והראב"ד יהיה מותר להוציא אותם לחו"ל כי הם יפסדו בכל אופן בוודאי.

ומביא ראייה מסוגיין, דלפי רבי יהושע שקיימא כוותיה, היכן שאי אפשר להציל את התרומה שלא תיפסד ובסופו של דבר תיפול על החולין הטמאים ותיטמא, מותר לטמאותה ביד עוד קודם שנטמאה, וה"נ כשפירות השביעית בוודאי יפסדו, מותר להוציאם מא"י אף שיש חשש ששם יפסדו, כי בכל אופן זה יהיה גורלם גם כשיישארו בא"י.

יש להעיר על הדמיון, דלכאורה בנידון בסוגיין מיירי שחבית התרומה כבר נשברה, והתרומה כבר נמצאת במצב שהיא נופלת על החולין הטמאים, ובהא קאמר ר"י שהיכן שלא יכול להציל אף רביעית מותר לו לטמאותה ביד, והוא כמו שכתבו התוס' (ב"ק י"ז: ד"ה זרק כלי מראש הגג) שהיכא שכלי נופל ועומד להישבר הוא כבר נחשב לשבור לגבי מי שיבוא וישברנו, אך בפירות שביעית שכרגע הם טריים ושלמים ולא באו לידי הפסד, ורק מחמת שאנו יודעים שלא יהיה להם אוכלים והם יפסדו בעתיד, הוא יותר דומה למקרה הראשון של תוס' (שם) בזרק חץ על כלי, שכל זמן שהחץ לא הגיע אל הכלי נחשב לכלי שלם, ויתחייב מי שישברנו, וכלשון התוס' בסוף דבריו שם "וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו" ודו"ק.

הערות והארות יתקבלו בברכה ויבואו בדפים הבאים בשם אומרם בל"נ: rabinoviz@gmail.com

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

פסחים ט"ו (2) עמוד ב'

בגמ', מתניתין נמי איכא הפסד דעצים, א"ל וכו' להפסד מועט לא חששו.

[ה]. ובביאור הדברים באילו מקרים חוששים להפסד מועט, ובאילו אין חוששים בכסוגין, כתב הב"ח (קו' איסור והיתר): ואיכא למידק בהך הלכה דחששו להפסד מרובה ולהפסד מועט לא חששו, דהא בפרק המפקיד (ב"מ

דף ל"ח ב) קאמר תלמודא דלר' מאיר להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו ולחכמים להפסד מועט דסלים וקנקנים נמי חששו והלכה כחכמים כמ"ש בחושן משפט סימן רצ"ב סי"ח. וי"ל התם לאו מידי דאיסורא היא אלא חששא דהפסד ממון דנפקד דאית בה מצוה דמשיב אבידה הילכך חששו אף להפסד מועט, אבל מידי דאית ביה איסורא אין לנו להקל להתיר האיסור בדוכתא דליכא הפסד מרובה. והא דאיתא בסוף פ"ק דפסחים (כ ב) דלהפסד מועט דעצים לא חששו היינו נמי מידי דאיסורא דאסור לשרוף בערב פסח תרומה תלויה וטמאה ביחד להוסיף טמאה על טומאתה אלא שורפין זו לעצמה וזו לעצמה ואין חוששין להפסד מועט דעצים להקל לאיסורא, והכי איתא בסוף פרק הערל (דף פ"א:): גבי חתיכת חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאת טהורה וכו' קאמר תלמודא דעד כאן לא פליג ר' יהודה ואמר דלא תעלה אלא משום דמין במינו לטא בטיל הא לאו הכי אף לר' יהודה תעלה כיון דאיכא הפסד מרובה דאין להם תקנה אלא שרפה, אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה חתיכות של חולין דברי הכל לא תעלה הואיל ואפשר למוכרה לכהן בהפסד מועט וחתיכה דרכה למנות אין להקל לבטל איסורא בדוכתא דליכא אלא הפסד מועט, ולא מיבעיא דאיסורא דאורייתא כי הך דחתיכת חטאת אלא אפילו באיסורא דרבנן דסתם יינם [וכו'], עכ"ל. הרי שהב"ח מחלק בין דין ממון, דחיישין להפסד מועט, ובין טמאה או דין איסורא ואפילו מדרבנן שלא חיישין להפסד מועט להתיר את האיסור או את הטמא מחמת זה.

וראה בשו"ת **מנחת אלעזר** (ח"ב סי' י"ג אות ב') שהסתפק ע"פ הנ"ל בדין דבר שיש לו מתירין, שהאיסור יש שיעור לבטלו אך למחר יהיה מותר ללא ביטול, כמו נולד וכדומה, דבדבר שיש לו מתירין אמרינן דאינו בטל, אך במקום פסידא אמרינן שמתבטל, ומסתפק המנח"א אי פסידא דעצים, דהיינו שיהיו לו הוצאות עצים למחר לחמם שוב המאכל, ואף שהוא הפסד מועט, אך אולי היכא שיש ביטול, ורק צריך טעם פסידא כדי שלא נימא דזהו דבר שיש לו מתירין, אולי בכה"ג יהיה דין ממוני, ולא דין באיסור כי באם נחשב להפסד, ל"א דשיל"מ, ובמילא לא היו ספיקא דאיסורא ויתבטל היום. עיי"ש שמדייק מהפרי תואר שאף בכה"ג לא חיישין להפסד מועט, והוי דבר שיש לו מתירין.

בגמ', הפת שעיפשה ונפסלה מלאכול לאדם, והכלב יכול לאכלה, מטמאה טומאת אוכלין בכביצה, ונשרפת עם הטמאה בפסח.

[ו]. כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' טומאת אוכלין הי"ב) כל אוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל אדם, אינו מקבל טומאה. והראב"ד שם חולק עליו, דבעינן דוקא עד שיפסל מאכילת כלב ע"ש.

והצל"ח בסוגיין הקשה על הרמב"ם מהכא, דמפורש דפת שעיפשה אם נפסל רק מאכילת אדם, ולא מאכילת כלב, מטמאה טומאת אוכלין, ודלא כהרמב"ם. וכתב הצ"ח דבאמת מהרישא של הברייתא דקתני מטמאה טומאת אוכלין, לא קשה, דהרמב"ם יעמיד הברייתא באופן שכבר נטמאה קודם שנפסלה מאכילת אדם, דבזה מודה הרמב"ם דלא פרח טומאה מיניה עד שתיפסל מאכילת כלב. דרק לקבל טומאה סובר הרמב"ם דאינו מקבל טומאה אחר שנפסל מאכילת אדם, אבל אם כבר נטמא, נשאר עליו הטומאה עד שיפסל מאכילת כלב. אך מהסיפא יהיה קשה, דקתני ונשרפת עם הטמאה בפסח, ולהרמב"ם דאם נפסל מאכילת אדם אין מקבל טומאה כלל, מאי רבותא שנשרפת עם הטמאה, הא פשוט דנשרפת עם הטמאה, כיון דבלא"ה לא תקבל ממנה טומאה כלל. ועוד קשה, מה סיוע מביאה מזה הגמ' לחמץ בשבע, כיון דהכא אין מקבל טומאה כלל.

ותירץ הצ"ח, דאפשר דזה גופא הנידון בגמ', דהמקשן היה סבור כדעת הראב"ד שסובר דמקבל טומאה עד שתפסל מאכילת כלב, וא"כ לכאורה למה נשרפת עם הטמאה בפסח, וע"כ דהיינו משום דבלא"ה הולך לאיבוד, ולכן הביא ראייה לחמץ בשבע, דג"כ הולך לאיבוד, דמותה. והתראן דחה ליה, **דשאני התם דעפרא בעלמא הוא**, והיינו כדעת הרמב"ם, דכיון דנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה כלל, ולכן שורפו עם הטמאה, וזה גופא קמ"ל שאינו מקבל טומאה. והא דנקט "בפסח", היינו משום דבלא"ה למה ישרפנו, הלא יכול להאכילו לבהמה, ע"ש.

[ז]. בשו"ת **מענה אליהו** (סימן ס"ט) להגאון האדר"ת, רוצה השואל לדייק בלשון הגמ' "עפרא בעלמא הוא" לחלק בין מאכל שראוי מצד עצמו לבין מאכל שאינו ראוי מצד האיסור, והאדר"ת מסכים לדבריו, וז"ל: אשר שאל בסוכה מ"ח ב', דתנן נשפכה או נתגלתה פסולין, ושם דף נ' א' פריך הגמרא ולעבריה במסנתת, ותמוה דהא במתני' תנן יום טוב ראשון שחל להיות בשבת, וא"כ האיך יעביר במסנתת והא הוה לי' בורר בשבת. ויהא מוכח מזה דבורר כזה מותר באמת בשבת, והיינו טעמא משום דהמאכל בעצמו ראוי הוא כמו שהוא מבלי שום תיקון, ורק משום שמא שתה נחש ממנו, וא"כ דומה להא דטורד אדם חבית של יין עם השמרים ונותן לתוך המשמרת ואינו חושש, ומוקי לה דבין הגיתות שנו, דהכל שותים כן, ואינו בורר. אלא דמ"מ שאני התם דראוי לשתי' כמו שהוא, משא"כ בנתגלתה סוף סוף אינו ראוי בלא סינון, א"כ הוה לי' בורר ממש. ואולם בפסחים ט"ו ב' מחלק הגמרא בין שאינו ראוי מצד עצמו בין אינו ראוי משום האיסור, דאמר שם שאני התם דעפרא בעלמא הוא. אך אינו ראוי דסכנה חמור מאיסור, כבחולין ט' ב'. ואולי אין הכי נמי, דלמאן דאמר דסכנתא לא חמיר מאיסורא שפיר יש להביא ראי' מהך דפסחים, אבל למאן דאמר שהוא חמור י"ל דחשש גילוי משוי ליה כאילו אינו ראוי כלל, וא"כ הוי שפיר בורר, ולא פריך מידי. אך דוחק לומר דקושית הגמרא למאן דאמר דקיל מאיסורא, דשם בחולין מסקינן דחמיר, עיי"ש.

הערות והארות יתקבלו בברכה ויבואו בדפים הבאים בשם אומרם בל"כ: rabinoviz@gmail.com